

Dia 1

Goedenavond en fijn dat u voor deze presentatie naar de bibliotheek bent gekomen. Mijn naam is Jetty Scheurwater en predikant in de Protestantse Gemeente Bethlehemkerk.

In 2003 kwam ik in aanraking met de spiritualiteit van de Iona Community. In de eerste plaats met hun liederen. De teksten en de taal troffen mij zo, dat ik betrokken ben geraakt bij de Nederlandse Iona Groep. Drie keer bezocht ik het eiland Iona. De eerste keer in 2004 was ik gast en reisde ik alleen, de tweede keer in 2011 ging ik als vrijwilliger voor de duur van 6 weken en in 2017 heb ik een vijftal gemeenteleden meegenomen om kennis te maken met de gemeenschap, haar manier van vieren, ontmoeten en delen. Mensen uit deze gemeentegroep organiseren sindsdien 2 x per jaar een Iona viering in de Bethlehemkerk. Als u interesse hebt dan bent u op 15 maart a.s. van harte welkom.

De Iona Community heeft verschillende wortels en één daarvan is de zogenaamde 'Keltische spiritualiteit'.

Ik ben gevraagd om vanavond iets te vertellen over Jezus in de Keltische spiritualiteit. Maar voordat we ons op Jezus richten, vertel ik eerst wat ik versta onder 'Keltisch'.

Dia 2

Laat ik beginnen met een kunstuiting die we de 'Keltische Knoop' noemen. Het gaat om een lijn versiering, die je op veel voorwerpen kunt tegenkomen. De Keltische Knoop bestaat uit met elkaar vervlochten lijnen en draaiende spiralen zonder begin en einde. Op deze dia zie je rechts een voorbeeld van deze versiering uit de voor christelijke tijd. Dit is een afbeelding van het beroemde *schild van Battersea*; gedateerd tussen 3e en late 1e eeuw v.C. In het Keltisch christendom vind je de Keltische Knoop bijvoorbeeld op hoogkruisen en in manuscripten. Links is een foto van de westzijde van *St. Martins' Cross* op het Schotse eiland Iona.

De gestileerde lijn zonder begin en einde symboliseert in het voor christelijk tijdperk de oneindige (levens-)cyclus. Vrijwel zeker wordt het symbool beleefd als bescherming tegen kwade machten. De niet christelijke Kelten geloofden dat kwade geesten worden tegengewerkt door dingen die altijd doorgaan en geen duidelijk begin en einde hebben. Het vermoeden is dat zij daarom ook bronnen en rivieren vereerden om het altijd stromende water.

De versiering op hoogkruisen laat zien, dat de Keltische Kerk geen probleem had met het voorchristelijk symbool. De meeste hoogkruisen zijn opgericht in de 9^e en 10^e eeuw.

Dia 3

De afbeelding van Madonna met Christuskind van de openingsdia komt uit *The Book of Kells*. Dit is een rijk versierd manuscript van de vier evangeliën in het Latijn, dat vermoedelijk rond 800 werd geschreven door Keltische monniken. Mogelijk werd het op Iona geschreven, maar dan vandaar op de vlucht voor de Vikingen meegenomen naar Kells in Ierland.

Ook op deze afbeelding is de gestileerde doorgaande lijn van de Keltische Knoop zichtbaar. De Madonna met Kind is er beschermend door omringd.

De lijn zonder begin en einde drukt ook voortdurende beweging uit, als om te zeggen dat het leven voortdurend in beweging is. Dan is de Keltische Knoop als verbeelding van de levensweg.

Dia 4

Vooraf twee opmerkingen met betrekking tot het woord 'Keltisch'.

1. 'Keltisch' wordt in de etnografische, archeologische en taalwetenschappen gebruikt als verzamelnaam voor volksstammen die culturele en sociale overeenkomsten vertonen en die in de periode tussen 1000 voor en ± 100 n.C. een groot gebied van Europa hebben bewoond. Deze stammen leefden van de landbouw, werden in een enkel geval welvarend van de tin en koperhandel.

Het hoogtepunt van de Keltische gebiedsuitbreiding lag in de 4^e eeuw voor Christus toen uit het Donaugebied stammen richting het zuidoosten en richting het noordwesten en het zuidwesten trokken.

Keltische stammen bewoonden een gebied dat zich uitstrekt van Galatië (nu een gebied in midden Turkije) naar Polen (Galacië) over Hongarije, Oostenrijk, Zwitserland naar Frankrijk (denk aan de Galliërs) en Spanje (Galacië). De woordstam k'l is verbonden aan g'l en zo vinden we de stamverwijzing terug in 'Galliërs' en de 'Galaten' in Klein-Azië, waar Paulus zijn brief aan schrijft.

2. De Kelten hadden een *orale traditie*. Dat wil zeggen dat alle kennis, alle tradities en rituelen van mond op mond en in de praktijk van vader op zoon en van moeder op dochter werden doorgegeven. Zij gebruikten geen schrift. Er zijn vrijwel geen geschreven bronnen van deze Keltische cultuur en zelfs weinig van de Keltische kerk tussen 200 en 600 n.C.
3. De naam *Keltoi* (in het Grieks) of *Celtae* (in het Latijn) zijn namen die de Grieken en de Romeinen deze stammen hebben gegeven. De Keltische volken of stammen, konden enorm verschillen in grootte en macht. Waar ze worden overwonnen door de Romeinen romaniseren en assimileren ze. Anders rest hun niets dan een veilig heen komen zoeken op de Britse eilanden en in Ierland.

Dia 5

1. In de 4^e en 5^e eeuw raken volken in Europa op drift en worden Ierland en de Britse eilanden een veilige haven voor Gallische Kelten.

De Britse Kelten worden door Angelen en Saksen steeds meer naar de westkust gedreven. In Ierland houden ze zich staande. In de eeuwen daarna worden de Keltische stammen steeds meer naar de onherbergzame uithoeken van de Britse eilanden gedrongen en door de Engelse overheersing die volgt vanaf de 12 eeuw gaan de Keltische culturen en talen nagenoeg verloren. Restanten worden in de 2^e helft van de 19^e eeuw herontdekt. Sindsdien is er hier en daar sprake van interesse in taal en culturele uitingen en proberen religieuze groepen de Keltische spiritualiteit in hun gedachtengoed vruchtbaar te maken.

Tot zo ver over hoe 'Keltisch' staat voor etnografische, culturele en taalkundige overeenkomsten uit de periode 1000 voor tot ongeveer 100 n.C. En hoe er een einde komt aan de als Keltisch herkenbare cultuur op het Europese vasteland.

Dia 6

De tweede opmerking die ik wil maken is, dat als ik vanavond over 'Keltisch' christendom spreek, dan bedoel ik Iers-Keltisch christendom. Het is namelijk zo dat we uitsluitend via de Iers-Keltisch christelijke missie weten we van zoiets als 'Jezus in de Keltische spiritualiteit'.

Dia 7

Vermoedelijk kwam het christendom met de Romeinen mee naar de Britse eilanden. Daarover zijn de meeste onderzoekers het wel eens. Toch verklaart dat niet, dat er een duidelijk van de Romeins christelijke traditie te onderscheiden Iers-Keltisch christelijke kerk ontstond.

Tertullianus schrijft rond 210 n.C. over 'Britse gebieden die ontoegankelijk zijn voor de Romeinen maar onderworpen aan Christus'. Het is dus mogelijk dat het christendom op nog een andere manier deze eilanden bereikt heeft.

Sommige wetenschappers vinden dat er te veel nadruk wordt gelegd op de verschillen en het conflict tussen de Keltische en de Romeinse kerk. Veel kwam overeen: de Keltische kerk heeft net als de Romeinse Kerk altijd het Latijn voor haar erediensten gebruikt en paste zich over het algemeen aan Romeinse gebruiken aan. Maar toch waren de verschillen zo groot, dat er een aantal conflicten uit zijn voortgekomen die uiteindelijk in het nadeel van de Keltische traditie zijn beslecht. De Keltische monniken hanteerden de tonsuur van de druiden. D.w.z. dat zij juist de haren aan de rand weg schoren terwijl in de Romeinse traditie de monniken juist de haren aan de rand lieten staan. Andere verschillen zijn organisatie, leefwijze en kloostervorm, berekening paasdatum, beleving van de natuur, de positie van vrouwen en het ontbreken van het celibaat en ja, de rol van Jezus/Christus.

In het Welse manuscript *The Book of Taliesin* uit de 14e eeuw, staat geschreven dat de 6^e eeuw Welse druïde Taliesin zou hebben gezegd: 'Christus het Woord was vanaf het begin onze Leraar, en we hebben het nooit zonder zijn onderricht hoeven stellen. In Azië was het christendom nieuw, maar de druïden van Brittannië hebben zijn leerstellingen altijd gekend'. Deze presentatie van Christus als altijd en overal aanwezig, is heel belangrijk in het Keltisch christendom. Deze Christus is immanent te verstaan. Dat wil zeggen hij is niet ver weg in de hemel, maar hier en nu in de wereld, in alles en allen. Dit kenmerk is feitelijk de basis voor wat verder als kenmerkend voor Keltische spiritualiteit wordt beschreven en wat er vanavond wordt geïllustreerd in beeld en geluid.

The Book of Taliesin verwijst met 'Christus het Woord' naar de voorwereldlijke Logos uit het evangelie van Johannes. Dit evangelie was zeer geliefd bij de Keltische Kerk. Schrijver-theoloog Philip Newell gebruikt dit kenmerk van 'Christus het Woord in alles en allen' zelfs om de oorsprong van de Keltische Kerk te herleiden tot Johannes, de leerling die Jezus liefhad. Het Keltische christendom is vooral van invloed geweest via centra als Iona en Lindesfarne, die op hun beurt weer wortelen in de missionaire activiteit van Ierse monniken en kluizenaars.

Dia 8

De Iers-Keltisch christelijke missie heeft 4 kenmerken die algemeen worden erkend.

- Presentie van God in alles en allen
- Poëzie: in eerste instantie geen geschreven teksten, maar gesproken gebeden en gezongen liederen
- Penitentie: een praktijk van strenge zelfdiscipline en/of taken om verantwoordelijkheid te nemen voor misdagingen, wat bijvoorbeeld ook zou kunnen zijn, pelgrimage, het 4^e kenmerk
- Pelgrimage

Dia 9

Vanavond put ik voornamelijk uit de volgende bronnen om licht te laten schijnen op Jezus in relatie tot de 4 kenmerken van Keltisch christendom.

1. Met uitzondering van het Borstschild van St. Patrick, een tekst vermoedelijk uit de 8^e eeuw n.C., komen hier vanavond vooral teksten aan bod die we uit de verzameling van Alexander Carmichael kennen.
2. Alexander Carmichael (1832-1912) is belangrijk, omdat hij tijdens zijn werkbezoeken als belastinginspecteur op de Hebriden in de 2^e helft van de 19^e eeuw, zodanig vertrouwen van de lokale bewoners genoot, dat zij hem profane en religieuze *Gaelic* liederen, teksten en rituelen toevertrouwden. Toen al waren die niet meer dan echo's uit verdwenen plaatsen en tijden.
3. Bij een aantal tekstvoorbeelden maak ik gebruik van de vertalingen van gebeden en liederen uit de verzameling van Carmichael, die zijn opgenomen in de Nederlandse vertaling van boeken van Esther de Waal (1929-). De Waal is een vooraanstaand kenner van het Keltische christendom. Met haar boek *The Celtic Vision* in 1988 gaf zij de Engelstalige wereld een hernieuwde blik in een schatkamer van Keltische spiritualiteit. Hernieuwd, want wat zij deed was materiaal van Alexander Carmichael toegankelijk maken voor de lezers van die tijd. De teksten die Carmichael op de Hebriden verzamelde zijn hem in het *Gaelic* toevertrouwd en door hem in de uitgave *Carmina Gadelica* in het Engels vertaald weergegeven. Wij werken vanavond dus met vertalingen van vertalingen...
4. Met tekst en liedmateriaal van de Iona Community laat ik zien hoe de Keltische kernaspecten in hun spiritualiteit in de 20^e eeuw tot heden wordt doorgegeven. De Iona Community werd door George MacLeod opgericht in de jaren 30 van de 20^e eeuw als een christelijke gemeenschap van theologen en arbeiders die naar nieuwe wegen zocht om present te zijn in de samenleving met Christus om het hart van allen te raken.
5. Philip Newell en Ian Bradley zijn theologen en schrijven over Keltische spiritualiteit op basis van onderzoek en interesse. Philip Newell (1953-), Canadees van geboorte, dichter en predikant in de Protestantse kerk van Schotland, was vanaf 1988 4 jaar lang locatie manager van Iona Abbey en noem ik vanwege zijn vurig pleidooi om de Keltische spiritualiteit in de 21^e eeuw een plek te geven naast de Romeinse traditie.
6. Bradley (1950-) was professor van culturele en spirituele geschiedenis aan de universiteit van St. Andrews in Fife, Schotland. Van hem is een behoorlijke lijst publicaties over Keltische spiritualiteit te vinden op internet.

Dia 10

Twee vertegenwoordigers van de Keltische spiritualiteit zijn door de Romeinse traditie als kettters veroordeeld.

Om te begrijpen welke rol Jezus speelt in de Keltische spiritualiteit noem ik hier hun namen. Want de visie op de rol van de Christus in de Keltische spiritualiteit is aanleiding tot de veroordeling van hun geschriften.

- De eerste is Pelagius. Van Pelagius die leefde in de 2^e helft 4^e en 1^e helft 5^e eeuw hebben we vooral het beeld dat zijn tegenstanders, hebben geschetst, in het bijzonder Augustinus van Hippo. Aanvankelijk geniet Pelagius respect en waardering. Hij geeft in Rome onderwijs aan kinderen van rijke burgers. Ook aan vrouwen. Dat was in de Romeinse Kerk aan het begin van de 5^e eeuw al niet meer gangbaar. De Britse monnik Pelagius stelde dat het goede in de mens door de zondeval niet volledig verdwenen was, maar bedekt door de zonde. De goedheid die God diep in al wat leeft gezaaid heeft en door zonde bedekt is moet weer aan het licht worden gebracht. Christus is daarbij heilmeester en bevrijder. De strijd met Augustinus spitst zich toe op de leer van de erfzonde, waarin van enige goede wil bij de mensen geen sprake meer is. Volgens Pelagius zijn kinderen bij hun geboorte even onschuldig als Adam in het Paradijs. De realiteit van de zonde en het kwaad wordt niet ontkend, maar de nadruk ligt op het

bevrijden en bemoedigen van mensen om hun bestemming van gemeenschap met God te bereiken. Ook het feit dat hij vrouwen onderricht gaf in het geloof zette kwaad bloed. De geschiedenis leert dat Augustinus het dispuut heeft gewonnen en tot op vandaag leert de Westerse orthodoxie, Katholiek of Protestants om het even, dat de mens 'geheel onbekwaam is tot enig goed en geneigd tot alle kwaad'. Maar het is goed om te beseffen, dat er door de eeuwen heen andere christelijke stemmen waren te horen naast het dominante geluid. Pelagius wordt als ketter veroordeeld en verbannen uit het Romeinse Rijk. Daarna hebben we geen idee waar Pelagius is gebleven.

Dia 11

- Johannes Scotus Eriugena
Ook hij had aanvankelijk veel gezag. In 810 in Ierland geboren verhuisde hij naar [Frankrijk](#) waar hij de leiding kreeg van de Paleisschool van [Karel de Kale](#) in [Parijs](#), opgericht door Karel de Grote. Hij schreef het vijfdelige *Over de indeling van de natuur*. In zijn geschriften leert hij dat God niet alleen in Christus te kennen is, maar dat al het geschapene 'theofanie' verschijning van God is. Zo'n 2 eeuwen na zijn dood, werden zijn geschriften verboden, feitelijk om dezelfde reden als Pelagius werd veroordeeld, dat je God en zijn goedheid kunt ontmoeten in al het geschapene. De beschuldiging luidde dat hij pantheïsme leerde: alles is God. Maar die beschuldiging is niet terecht. JSE hield vast aan de Griekse idee, dat de materiële wereld in wezen goed is en dat de bestemming van heel de schepping, inclusief de mens is om tot God te komen door Christus. Het schepsel is door te leven 'in God' en God creëert zichzelf, door zich te laten zien in zijn schepselen.
- Het is vooral Newell die in zijn boekje '*Listening for the heartbeat of God*' een lans breekt om het gedachtegoed van beide theologen een plaats te geven in het huidige christendom. Hij ziet in hun beider visie op Gods licht en goedheid in alle levende wezens en dieper in mensen geplant dan het kwaad, een belangrijke aanvulling op en correctie van het Romeinse en streng calvinistisch christendom en een waardevolle mogelijkheid om de actuele uitdagingen van de kerk te benaderen.
Philip Newell verbindt de positieve mensvisie in de Keltische spiritualiteit aan de leerling Johannes, 'de leerling die Jezus liefhad'. Hij noemt Johannes het voorbeeld van de praktijk om naar de hartslag van het leven te luisteren, God, Christus als aanwezig licht in heel de schepping, in alle leven. Hij pleit ervoor om zoals in de Keltische spiritualiteit zichtbaar wordt, God niet te scheiden van de schepping, maar de wereld te zien als plaats van openbaring en het hele leven als sacramenteel. Hij vraagt ons om naar God te zoeken in de schepping, in de concrete wereld. Hij voelt zich daartoe als het ware 'bevrijd' [*LftHoG*, p. 3-4] door teksten als het Borstschild van St. Patrick.

Dia 12

- *The Breastplate*, ofwel het Schild van St. Patrick is een naar Patrick genoemde of aan hem toegeschreven tekst die uit een veel latere tijd stamt.
- Het wordt ook wel een *lorica*, een beschermende tekst genoemd. De tekst is er een mooi voorbeeld van dat voorchristelijke Keltische teksten vrij gemakkelijk werden samengevoegd met christelijk gedachtegoed. De tekst wordt een hymne genoemd, maar ook een belijdenis en een bezwering.
- De tekst van het borstschild is verreweg het meest bekend geworden in de versie van Cecil Frances Alexander (1818-1895). Haar vertaling uit het *Gaelic* is in verschillende Engelstalige *hymnaries* terecht gekomen. Wij kennen de naam van

Alexander niet zo goed als enkele van haar liederen: '*All Things Bright and Beautiful*' en de *Christmas carol* '*Once in Royal David's City*'. We luisteren nu naar een uitvoering van de berijmde versie van Cecil Alexander. Op de hand out ziet u links enkele gezongen strofen van door haar berijmde, Engelstalige versie en rechts de door Bert van Rijswijk vertaalde versie van Noel Dermott O'Donoghue uit *De Keltische manier van bidden*, van Esther de Waal.

We kijken nu naar een *You Tube* filmpje van een uitvoering van *St. Patrick's Breastplate*, in de versie van Cecil Alexander.

De tekst van dit borstschild is een duidelijk voorbeeld hoe Jezus of Christus in de Keltische spiritualiteit wordt verbonden met de goede schepping en met 'God in alles en allen' en de mens als drager van goddelijk licht. Niet alles is God, maar God is wel in alles.

Dia 13

We kijken naar het filmpje.

Dia 14

Philip Newell wijt het verzinken van de Keltische christendom aan een combinatie van oorzaken.

1. De synode van Whitby in 664 was het begin van de overmacht van de Romeinse traditie. In het koninkrijk van Northumbria kwam het tot een botsing tussen de twee missionaire bewegingen. Er waren verschillen in vormen en in stijl, maar in essentie was het een conflict tussen twee manieren van kijken. De Keltisch christelijke manier van kijken zag God zich openbaren in alles en allen. De Romeinse traditie zag God alleen in Christus aan het licht komen. De ene traditie legde een accent op de scheppingstheologie. De andere traditie op de verzoeningstheologie van Augustinus.
2. De karaktertrekken van de Romeinse traditie versterkten het proces van *the winner takes it all*: centralisatie, hiërarchische structurering en institutionalisering maakten het verdringen van de Keltische traditie waarschijnlijk makkelijker.
3. De Keltisch-christelijke cultuur kwam nog meer in verdrinking, toen de reformatie in de 16^e en vooral 17^e eeuw ook Schotland bereikte. De calvinistische theologie had weinig op met de Keltische spiritualiteit in Schotland met de vele afgelegen eilandjes. De neocalvinistische spiritualiteit van de 17^e eeuw, veroordeelde de eilandbewoners als 'weinig meer dan heidenen' om hun beleving van God in alles en allen. De evangelische opwekkingen van de 18^e en 19^e eeuw predikten evenzo de erfzondeleer van Augustinus, de scheiding tussen geest en fysieke werkelijkheid, tussen heilig en profaan. Het was repressieve spiritualiteit in de meest brede zin van het woord. Mensen werd verboden om *Gaelic* te spreken en oude gebeden te reciteren/zingen. Kerk, school en overheid speelden daarin allemaal een rol.
4. De belangrijkste ondermijning van de Keltische spiritualiteit waren de beruchte *Highland Clearances* tussen 1750 en 1860. Mensen werden uit hun boerderijen en huizen gezet en van hun land gejaagd. Clan en familielevens werd daardoor onmogelijk gemaakt. Dit was natuurlijk geen kerkelijk beleid, maar de kerk pleegde ook geen verzet. Sterker nog, vaak was de kerk de arm van de overheid. De uithuiszettingen, gedwongen verhuizing naar de stad leidde tot honger en ziekte en emigratie. Het beleid werd als 'landverbetering' gepresenteerd. Schotland werd ontbost om plaats te maken voor de schapen van de Engelse lords. Door onderdrukking en verstrooiing ging een hele cultuur verloren. De *Clearances* worden ook 'de *eviction of the Gaels*' genoemd.

5. Alleen op onherbergzame plaatsen in Wales, in Ierland en op de afgelegen eilanden van de buitenste Hebriden blijven restanten van deze Keltisch christelijke cultuur bestaan.

Dia 15

Mogelijk juist doordat de Keltische spiritualiteit zo duidelijk het ritme van het dagelijkse leven vormt, kon ze 'ondergronds' gemakkelijk blijven bestaan. Alexander Carmichael vond de restanten daarvan levend op de Hebriden en heeft met zijn Engelse vertaling van de *Gaelic* teksten een hernieuwde belangstelling voor de Keltische wortels en tradities gewekt.

In de *Carmina Gadelica*, de verzameling *Gaelic* liederen en gebeden die Carmichael verzamelde, wordt een focus zichtbaar op de spirituele dimensie in alle handelingen van het dagelijks leven. Niet zo vreemd als je bedenkt dat het leven op de geïsoleerde eilanden werd bepaald door de natuurelementen die het dagelijkse bestaan vaak tot een strijd om te overleven maakten.

Dia 16

Een voorbeeld van een tekst waarin God voortdurend aanwezig is in en door gaven van de natuur is deze tekst.

Er is geen plant in de grond,
of zij is vol van Zijn kracht.
Er is geen vorm op het strand,
of hij is vol van Zijn zegen...

Er is geen vogel in de vlucht,
er is geen ster in de lucht,
er is niets onder de zon,
of het verkondigt Zijn goedheid.

Dit gedicht kan evengoed van niet christelijke oorsprong zijn, maar is gekerstend in het zinnetje 'of het verkondigt zijn goedheid'. Hier wordt verwezen naar Gods goedheid 'in alles en allen' of naar Christus het Woord pre-existent, ofwel van voor de schepping. Het is de drie-ene God die alles tot leven wekt. Christus is evenzeer 'schepper', als God de Vader. De drie personen van de Drie-ene God zijn onlosmakelijk verbonden en komen ieder als schepper in teksten voor. Voor Keltische christenen is de Drie-eenheid niet iets godslasterlijks of logisch onaanvaardbaar. Wie de vraag stelt 'hoe kan God nu drie personen zijn?' zou zomaar eens een klavertje drie onder zijn neus gedrukt kunnen krijgen: één takje, drie blaadjes. Of denk aan de heidense kunstvoorstellingen hoe drie lijnen of vormen in of met elkaar onlosmakelijk verweven zijn.

Tot zover over Gods **presentie** in de schepping, in dagelijkse arbeid, in alles en allen en hoe deze geloofsinhoud in **poëzie** wordt overgedragen. Het dagelijks leven van de gelovigen is doordrongen van Gods, van Christus' aanwezigheid. Bij het melken of het karnen, het vissen of het kramen, overal worden de teksten gemompeld of gezongen. Ze worden van vader op zoon, van moeder op dochter mondeling doorgegeven. Daarbij is poëzie een handig hulpmiddel. Gebeden, gedichten met een vast ritme, op een vaste melodie onthoud je makkelijker.

Dia 17

1. Je kunt er over discussiëren of 'Jezus in de Keltische spiritualiteit' terecht is opgenomen in deze serie over 'Jezus buiten de kerk'. Tijdens de bloeitijd van de

Keltische kerk, vanaf St. Patrick eind 4^e eeuw tot aan de synode van Whitby in 664, was het Keltisch christendom op de Britse en Ierse eilanden de gangbare christelijke traditie.

2. Ik heb op de vorige dia een voorbeeld laten zien, hoe de Keltische spiritualiteit de eeuwen overleeft aan de onherbergzame randen van de Britse eilanden, waarschijnlijk omdat ze een belangrijke dimensie is van het dagelijks leven waarin alle werk erediens is.
3. Op die afgelegen Schotse eilanden worden deze restanten van Keltisch christelijke spiritualiteit door AC verzameld, vertaald en uitgegeven.
4. Zijn materiaal inspireert anderen in de 20^e eeuw dan weer om liederen uit zijn *Carmina Gadelica* op muziek zetten. Musici als Pat Livingstone en Donald Wetherick. Livingstone schrijft in het boekje bij de CD *I Saw A Stranger*, uit 1992 'Here you will find songs of healing, of God's grandeur, of the gift of Jesus and of blessing and prayer. We hope they encourage and inspire you with a sense that God is in all things...'
5. Het lied 'It were as easy for Jesu' geeft een indruk van hoe Jezus in een lied uit de 19^e eeuw door Carmichael als schepper, herschepper wordt geschetst; alles, alles proclameert de goedheid van Jezus.

Dia 18

We luisteren naar een audiofragment. Tekst op *hand out*.

Carmina Gadelica, p. 45 nr. 14,
'Jesu who ought to be praised'

It were as easy for Jesu
to renew the withered tree
as to wither the new
were it His will so to do.
Jesu! Jesu! Jesu!
Jesu! meet it were to praise Him.

There is no plant in the ground
but is full of His virtue,
there is no form in the strand
but is full of His blessing.
Jesu! Jesu! Jesu!
Jesu! meet it were to praise Him.

There is no life in the sea,
there is no creature in the river,
there is naught in the firmament,
but proclaims His goodness.
Jesu! Jesu! Jesu!
Jesu! meet it were to praise Him.

There is no bird on the wing,
there is no star in the sky,
there is nothing beneath the sun,
but proclaims His goodness.
Jesu! Jesu! Jesu!
Jesu! meet it were to praise Him.

*CD I Saw a Stranger, 20 Songs
based on the Carmina Gadelica*,
nr. 13, 'It were as easy for Jesu'
Donald Wetherick

It would have been as easy
for Jesu to renew the tree,
as it was to wither the new,
if he had willed to do so.
Jesu, Jesu, Jesu, Jesu,
Good it is to praise him.

There is no plant in the ground
but it is filled with his virtue.
There is no form in the strand
but it is full of his blessing.
Jesu, Jesu, Jesu, Jesu,
Good it is to praise him.

There is no life in the sea
there is no creature in the river,
there is naught in the firmament
but proclaims his goodness.
Jesu, Jesu, Jesu, Jesu,
Good it is to praise him.

There is no bird on the wing
there is no star in the sky,
there is nothing beneath the sun
but proclaims his goodness.
Jesu, Jesu, Jesu, Jesu,

Good it is to praise him.

Jezus de schepper kan alles opnieuw tot leven wekken, kan het leven vernieuwen; alles wat leeft is een spiegel van de goedheid en de kracht van Jezus, alles is vol van zijn zegen. Er is hier geen waterscheiding tussen deze wereld en de komende. Tussen hemel en aarde, tussen God en mensen, tussen heilig en profaan.

Dia 19

Penitentie – schuld en boete

1. Al die nadruk op de goedheid van God in alles en allen: je zou kunnen denken, dat de Keltisch Kerk van geen kwaad weet, maar niets is minder waar. Er is een groot zondebesef bij de Keltische christen en er is besef van de noodzaak tot boetedoening en straffe zelfdiscipline. Boeken vol met mogelijke overtredingen en daaropvolgende straffen zijn er overgeleverd.
2. Zoals men zich bewust was van Gods goedheid in allen en alles, zo was men zich even bewust van de bijna fysieke aanwezigheid van duistere machten in de wereld en de natuur.
3. Elke gemeenschap had zijn eigen catalogus van verschillende zonden en verschillende straffen. Deze zogenaamde *penitentials*, de catalogi van boetedoeningen voor begane zonden, zijn zelfs de grootste groep bewaarde documenten van de Keltisch christelijke gouden eeuw.
4. Je zou kunnen concluderen dat het KC een ongezonde en obsessieve aandacht had voor de meest triviale misstappen en een (Pelagiaanse) visie, die te veel nadruk legt op het belang van menselijke inspanning en gedrag en weinig ruimte liet voor het werken van God vrije en voorzienige genade.
5. Ian Bradley argumenteert echter, dat we uit de context van deze boetedoeningen kunnen opmaken, dat ze zijn ingebed in een gevoelige pastorale zorg, die maatwerk wil leveren en gebaseerd is op een besef van de kracht van vergeving en de noodzaak om menselijkheid te helpen groeien en ontwikkelen. [Ian Bradley, in *Colonies of Heaven*, p. 89-90]
6. Dat de Ierse monniken het boetesysteem zo streng praktiseerden wortelt volgens Bradley in hun verlangen om betrouwbare en kostbare getuigen van Christus te zijn, door dagelijks 'met hem te sterven' door zichzelf een straf, zelfopofferend regime op te leggen: vasten, jezelf slaap ontzeggen, onderdompeling in koud water, veel kniebuigingen en langdurig uitstrekken van de armen in de kruiswake. Bradley noemt het 'in de praxis van therapeutisch offeren, in je hart Gods roep tot vergeving ontdekken'. [Ian Bradley, *Colonies of Heaven*, p. 92]

Dia 20

- De Keltische christen ziet zichzelf als iemand die een helper nodig heeft. 'Boete doen' was dan wel een zaak van 'het persoonlijke hart' maar niet solitair. Het bestond wezenlijk binnen de context van een pastorale relatie met de biechtvader. Jezus is in de boetepraktijk de *heelmeester* bij uitstek.
- 'Boete doen' werd begrepen in een context van de dienst van heelmaking of heelwording [*the ministry of healing*]. In het boek 'Het leven van Columbanus' schrijft Jonas, zijn biograaf "*the people flocked together from all sides for the medicine of penance*".
- Esther de Waal schrijft in *De Keltische manier van bidden*: 'De Keltische kerk,... , biedt ons dus geen somber christendom. Het berouw dat zij leert is berouw dat leidt tot een vreugdevol leven...'

Dia 21

O heilige Jezus;
o zoete vriend;
o Morgenster;
o stralende Middagzon;

*o schitterende vlam van de rechtvaardigen, en van
gerechtigheid, en van eeuwig leven, en van de eeuwigheid;
o altijd nieuwe, altijd levende, eeuwige Fontein; ...
o ware en liefdevolle broeder;
o barmhartige en liefdevolle.*

[uit Esther de Waal, *De Keltische manier van bidden*, p. 129, citaat Charles Plummer, *Lives of the Irish Saints*, II, p.5]

Deze litanie (smeekbede) op het scherm schetst Jezus eerst met beelden van hemellichamen: morgenster en middagzon; dan met beelden die in het leven van mens en gemeenschap onmisbaar zijn: vuur en water - sterker nog: Jezus is de vlam die het vuur ontsteekt en de fontein waar alle leven zijn water van krijgt; en ter afsluiting beelden van menselijke warmte en liefde.

Als we nu het verschil in tonsuur, organisatie en het bepalen van de paasdatum als uiterlijke zaken parkeren, waarin zit dan toch het fundamentele verschil tussen de Romeins en de Keltisch christelijke traditie?

Philip Newell, in *Christ of the Kelts*, bespreekt een aantal punten:

1. Het Keltische beeld van **Christus als de herinnering aan wat wij zijn vergeten**. Hij toont ons niet een totaal andere waarheid, maar een waarheid diep verborgen in de menselijke ziel. De nadruk ligt niet op helemaal veranderen, maar werkelijk helemaal onszelf worden: Christus onthult ons de heilige oorsprong van onszelf en al wat leeft.
2. **De leer van de erfzonde** die dominant is in zoveel Westerse kerken in de Romeinse traditie voedt innerlijke onrust en onenigheid tussen mensen. Het leert ons dat wat het diepste in de menselijke ziel is verankerd in essentie tegen God is. De gedachte dat wij in de kern moeten veranderen zet ons tegenover de rest van de mensheid en al wat leeft, want volgens deze leer heeft niets iets goeds in zichzelf.
3. De Keltische kerk leert, dat alle leven wel de goedheid diep in zich geplant heeft gekregen, omdat ze niet uit niets, maar **uit God zelf is geschapen**. De schepping is een theofanie; de **materie doet ertoe**, want God licht erin op. En dus doet het ertoe hoe we met de werkelijkheid om gaan, doet politiek ertoe en economie!
4. De hartslag van het leven is liefde; als de theofanie in de schepping dat niet laat zien, als wij die theofanie niet als zodanig herkennen, dan in elk geval onthult Christus Gods liefde voor de mensen. Hij onthult Gods passie voor ons; Newell noemt **het kruis een theofanie, de ultieme blijk van Gods, van Jezus' liefde en verlangen naar eenheid**. In deze context is de betekenis van het kruis, dat we ons diepste wezen naderen als we onszelf weggeven aan een ander in liefde.

Dia 22

1. Er is **in de Keltische Kerk geen plaats voor plaatsvervangend lijden**. Dat God betaald wil worden om ons te vergeven, dat de belangrijkste notie in de wereld die van oordeel ondermijnt het diepe verlangen naar vrede. Het kruis als offer waarmee de zondige mensheid redding koopt is in de Westerse kerken zo dominant geworden, dat er zelfs geen ruimte was voor christenen in Europa om kennis te nemen van een andere, even oude traditie, die anders naar het kruis kijkt.
2. **In de kern gaat het om de Altijd Aanwezige**. In de Keltisch christelijke wereld staat het hoogkruis diep in de aarde verankerd en zijn het geloof in Christus en de schepping onlosmakelijk verweven: Christus, verbeeld in het kruis en de schepping, verbeeld in de cirkel of bol. Ze delen de kern, het centrum.

3. In de Keltische spiritualiteit is **vergeving vrijwillig**. Maar al is ze gratis/vrijwillig, **vergeving is niet goedkoop**: ze vraagt het offer van je hart, het duurste, kostbaarste geschenk. 'Het bloed van Christus', is een openbaring van de liefde van God; wie mij ziet, ziet de Vader, zegt Jezus. **Het kruis openbaart liefde, maar ook de kosten van de liefde.**
4. Als eenvoudige 'geneesmiddelen' worden genoemd: de doop, de herinnering aan je doop, het geven van aalmoezen en liefde aan anderen, het vergieten van tranen, een gebroken hart. Deze dingen scheppen ruimte.
5. Newell zegt: 'Penitentie is eigenlijk de manier om de vinger op je zwakke plek te leggen en die te versterken.'

Dia 23

In het Nieuwe Liedboek *Zingen en bidden in huis en kerk*, 2013, is een lied van de Iona Community opgenomen dat dit uitdrukt: Neem mij aan zoals ik ben, LB 833.

Dia 24

Het 4^e en laatste kenmerk van Keltische spiritualiteit is Pelgrimage.

Er zijn drie redenen voor de Keltische christen om op reis te gaan; als boetepraktijk, als navolging van Christus [*imitatio Christi*], en als missionaire reis.

Volgens Ian Bradley is van alle kenmerken 'pelgrimage' het meest centrale kenmerk van Keltische spiritualiteit. Pelgrimage is het meest radicale en oncomfortabele aspect van Iers-Keltisch monastiek leven. Iers-Keltische monniken legden geen belofte af om op een plaats, in één klooster te blijven. Er zijn ontelbaar veel overleveringen van monniken die om pastorale of missionaire redenen op pad gingen, of voor boetedoening of voor straf in een smal schip de zee op gingen, om niet eerder voet aan land te zetten dan wanneer Ierland niet meer te zien was.

1. Adamnan vertelt in *Het leven van St. Columba* hoe deze jonge Ier die een man in Connaught had gedood, een lange reis maakte naar Iona 'om zijn zonden uit te bannen op een pelgrimage'. Of Columba vrijwillig gaat, dan wel de pelgrimage als straf aanvaardt, in elk geval gaat hij met twaalf gezellen de zee op en gaat op Iona aan land, omdat hij pas daar Ierland niet meer kon zien. Vanuit Iona ging Columba vervolgens op reis om Schotland en Northumbria te kerstensen.
2. Een voorbeeld van pelgrimeren als missionaire reis is Columbanus. Hij reisde de Rijn af en stichtte diverse kloosters, onder andere het groot geworden klooster van Bobbio, waar eeuwen later Franciscus zijn thuis vond. Er zijn stemmen die beweren dat Franciscus daar in aanraking kwam met een scheppingstheologie en kijkt op armoede die tot zijn minderbroedersorde leidde.
Het was Columbanus die al reizend in zijn preken wees op de voorlopige en voorbijgaande aard van het menselijk leven. Hij leerde naar het mensenleven te kijken als een pelgrimsbestaan.
Die visie is gebaseerd op de vooronderstelling dat christenen allereerst en principieel kolonisten uit de hemel zijn. Een echo van de beroemde passage uit de Hebrëënbriev, 11,13-16, die over christenen spreekt als 'vreemdelingen en ballingen' die op aarde verblijven maar thuishoren in de hemel.
3. Een Iers-Keltische waarschuwing laat dat verschil ook zien:

Wie naar Rome gaat
Kent veel zwoegen, weinig voordeel;
Want God, hoe lang op aarde ook gezocht,
Vind je niet in Rome als je hem niet hebt meegebracht.

Het komt hierop neer, dat wie niet meeneemt onderweg wat hij zoekt, het ook niet zal vinden als hij aankomt.

4. Maar wie zich verdiept in Iers-Keltische spiritualiteit merkt, dat de conclusie van het leven als een pelgrimage, niet betekent 'hier op aarde is het niet'. Vandaag de dag zullen leden van de Iona Community, geïnspireerd door Iers-Keltische spiritualiteit, proberen met hun aandacht dáár te zijn, waar ze zijn. Ze proberen te leven van genoeg, proberen minder snel en minder vaak te reizen, eenvoudiger maaltijden, aandacht voor het gezelschap en de mensen waartussen je nu verblijft; de enige weg naar God begint op de plaats waar je bent. In deze spirituele beweging zijn sterke leiders ver te zoeken. Het gaat om weefsels waar draden elkaar kracht verlenen én elkaars kleuren aanvullen en laten oplichten [de Keltische Knoop].

Dia 25

De Iona Community biedt gasten wekelijks een concrete pelgrimage langs knooppunten in het landschap, vanuit de visie dat het belangrijk is dat we praktisch en concreet vorm blijven geven aan christen-zijn.

Dan is pelgrimage *Imitatio Christi*.

De monniken zagen zich als *hospites mundi*, gasten in de wereld; in de voetsporen van Jezus treden door wel *in* de wereld, maar niet *van* de wereld te zijn. De pelgrim is een schuldenaar, een hulpbehoevende, vergevingzoekende mens, en wordt medereiziger, die deelt in een proces van genade, onderweg naar het koninkrijk groeiend in menselijkheid. Christus zelf is op verborgen wijze de inspiratiebron: 'De mensenzoon heeft geen plaats om zijn hoofd neer te leggen.' [Mt. 8:20]

Dia 26

Alexander Carmichael noteert uit de mond van een boerin op het eiland Coll:

strofe 3 vv

Thou shalt travel thither, thou shalt travel hither,
Thou shalt travel hill and headland,
Thou shalt travel down, thou shalt travel up,
Thou shalt travel ocean and narrow.

Christ Himself is shepherd over thee,
Enfolding thee on every side;
He will not forsake thee hand or foot,
Nor let evil come anigh thee.

Dia 27

John Bell en de onlangs overleden Graham Maule van de Iona Community dichtten in de 1987 het pelgrimslied 'O where are you going'. Wij luisteren nu naar de vertaling daarvan door René van Loenen, uit de bundel *Liederen & Gebeden uit Iona & Glasgow 21*, van de gelijknamige cd.

Dia 28

Ik heb vanavond Jezus' rol in de Keltische Kerk zichtbaar gemaakt door de kenmerken van deze spiritualiteit aan zijn tegenwoordigheid te verbinden.

De vraag die overblijft is of 'Jezus in de Keltische spiritualiteit', of Keltisch spiritualiteit per definitie op enige manier relevant is voor het leven in de 21^e eeuw. Ik geef maar even een schot voor de boeg in de stellingen waarover u na deze presentatie met elkaar kunt doorpraten.

- De Keltische spiritualiteit is een bron van verzet tegen objectivering van leven en levensvormen. Christus' licht en liefde zijn ook in jou geplant. En in de ander. En in al wat leeft.
De distantie die de westerse wetenschap eigen is tot zijn object van studie en de distantie die de westerse theologie heeft betracht ten aanzien van de aarde, de planten en de dieren, zelfs gekoloniseerde landen en hun volken, heeft ontmythologisering op gang gebracht; er is niets goddelijks aan de wereld. De 'van God vervulde wereld' is de wetenschapper een zothed en christenen een gruwel. Maar daarmee heeft de Westerse denktrant een enorme 'schuld' op zich geladen. Ook de theologie, waarin de (Europese) mens de kroon op de schepping is, hoog boven al het andere geschapene verheven, heeft een bijdrage geleverd aan de koloniale uitbuiting, slavenhandel en grondstoffenroof.
- De natuur als plaats waarin God zichzelf laat zien in de Keltische spiritualiteit toont gelijkenis met de spiritualiteit van de Indianen en Aboriginals. Ook in deze spiritualiteiten is de aarde, zijn planten en dieren levende wezens waarin het goddelijke goedheid aanwezig is. Dit is wetenschappelijk gezien te gemakkelijk terzijde geschoven als primitief en theologisch te gemakkelijk ter zijde geschoven als ketters vanwege het gevaar van pantheïsme.
- Openheid om samen te werken met mensen en groepen, waarmee je doelen deelt, ook als ze niet christelijk zijn.
- Keltische spiritualiteit: niet hiërarchisch, racistisch of seksistisch; God in alles en allen, dus ook in vrouwen en ook in vreemdelingen.

Ik dank u voor uw aandacht.